

מבנה פשט ומבנה עומק בפרק א

נושא הפרק ומבנהו

אחר שסיימנו את העיון בפרטיו של פרק א, נתבונן במבנהו ונבארו על פי היסודות שהתבארו לכל אורכו.

הפרק מורכב משלושה שלישים:

א. דיבור ה' ליהושע (פסוקים א-ט)

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד ה' וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר. מֹשֶׁה עַבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אִתָּה וְכָל הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. כָּל מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כִּי רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּנוּ כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל מֹשֶׁה. מִהַמְדָּבָר וְהַלְבֵּנוֹן הַזֶּה וְעַד הַנֶּהָר הַגָּדוֹל נָהָר פָּרַת כָּל אֶרֶץ הַחֲתִים וְעַד הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְבוּלְכֶם. לֹא יִתְיַצֵּב אִישׁ לִפְנֵיהֶם כָּל יְמֵי חַיָּיהָ כְּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֹהֶיהָ עִמָּהּ לֹא אֲרַפֶּה וְלֹא אֶעְזֹבָהּ. חֲזֹק וְאַמֵּץ כִּי אִתָּה תִּנְחִיל אֶת הָעָם הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם. רַק חֲזֹק וְאַמֵּץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוֵּה מֹשֶׁה עַבְדִּי אֵל תִּסּוֹר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁכַּח בְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְךָ. לֹא יִמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַכְּתוּב בּוֹ כִּי אֲזַ תִּצְלִיחַ אֶת דֶּרֶכְךָ וְאֲזַ תִּשְׁכַּח. הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזֹק וְאַמֵּץ אֵל תַּעֲרֹץ וְאֵל תַּחַת כִּי עִמָּהּ ה' אֱלֹהֶיהָ בְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְךָ.

ב. הציווי לשוטרים (פסוקים י-יא)

וַיִּצֹו יְהוֹשֻׁעַ אֶת שְׁטָרֵי הָעָם לֵאמֹר. עֲבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִידָה כִּי בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבּוֹא לָרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם לָרֶשֶׁתָּהּ.

ג. בני גד ובני ראובן (פסוקים יב-יח)

וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגָּדִי וְלַחֲצִי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר. זָכוֹר אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד ה' לֵאמֹר ה' אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת. וְשִׁיכֶם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יָשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְדוּ חֲמָשִׁים לַפָּנִי אֲחִיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעֲזָרְתֶּם אוֹתָם. עַד אֲשֶׁר יָנִיחַ ה' לְאֲחִיכֶם כָּכֶם וְיִרְשׁוּ גַם הַמָּדָה אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשִׁבְתֶּם לָאָרֶץ יִרְשְׁתֶּם וְיִרְשְׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד ה' בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶחַ הַשָּׁמֶשׁ. וַיַּעֲנוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְאֵל כָּל אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ נִלְּה. כָּכֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ אֶל מֹשֶׁה כֹּן נִשְׁמַע אֵלֶיךָ רַק יִהְיֶה ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם מֹשֶׁה. כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִמְרָה אֶת פִּיהוּ וְלֹא יִשְׁמַע אֶת דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר תִּצְוֶנּוּ יוֹמָת רַק חֲזַק וְאַמֵּץ.

בשליש הראשון ה' מצווה את יהושע על הכניסה לארץ ישראל ועל חיזוק התורה וההנהגה. בשליש השני מצווה יהושע את שוטרי העם. ובשליש האחרון שבטי עבר הירדן - המייצגים כאן את עם ישראל - מקבלים על עצמם את הנהגת יהושע. המילה הרווחת ביותר בפרק היא 'משה', לא פחות מ'א פעמים, לעומת 'יהושע' הנזכר רק ארבע פעמים. אין בכך כל תימה. כפי שביארנו לעיל, אין מדובר במעבר מהנהגה אחת להנהגה אחרת לגמרי. יהושע נכנס תחת משה וכמשלים את שלא הספיק משה לעשות - להכניס את ישראל לארץ. כל תוקף הנהגתו הוא מכוח היותו ממשיך את תורת משה. אם כן, הנושא המרכזי של הפרק הוא מינוי יהושע לממשיכו של משה וכניסתו תחתיו, וסוגיית המינוי נחלקת לג' חלקים: (א) מינוי יהושע על ידי ה' (ב) מימוש ההנהגה בציווי יהושע לשוטרים. (ג) קבלת ההנהגה על ידי העם בפרשת בני גד ובני ראובן. כמובן שהתפקיד העיקרי של יהושע הוא להכניס את ישראל לארץ ישראל. על כן נמצא את לשונות הכניסה לארץ בכל שלושת השלישים. בדיבור ה' - וְעַתָּה קוּם עֲבֹד אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה, בציווי יהושע לשוטרים - אַתֶּם עֲבָרִים אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה, וניתן לשמוע זאת גם בפרשת בני גד ובני ראובן: וְשִׁיכֶם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יָשְׁבוּ [...] בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן, וְאַתֶּם תַּעֲבְדוּ. וגו'. בכל שלושת המופעים נזכר הירדן לפי ששם הכניסה לארץ נקרא על חציית הירדן.

המבנה הכיאסטי והנלמד ממנו להנהגת יהושע

ניתן להבחין ששלושת החלקים ערוכים זה ביחס לזה במבנה כיאסטי. כנגד המינוי בראש הפרק ניצבת קבלת המינוי על ידי העם בסיומו, כשבאמצע מופיעה הנהגת

יהושע בפועל בדמות ציווי הכנת הצידה. את המבנה הכיאסטי נסמך מכמה הקבלות לשוניות בין השליש הראשון לאחרון.

א. ההוראה 'חזק ואמץ' מופיעה ג' פעמים בציווי ה' ליהושע בשליש הראשון, והיא שבה ונאמר ליהושע מצד עם ישראל בשליש האחרון. חיזוק מצד הממנה אל מול חיזוק מצד המונהגים.

ב. בשליש הראשון ה' אומר כְּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ, ובשליש האחרון העם משתמש בלשון דומה: רַק יִהְיֶה ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם מֹשֶׁה. זוהי הנהגת שם 'אהיה', שה' מבטיח ליהושע ללוותו בה כפי שהובטחה למשה, ואף בני ישראל משתמשים בה.

ג. בשליש הראשון, ה' קובע את גבולות הארץ עד הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ, ובאחרון - חבלי הארץ של בני גד ובני ראובן מתוארים בלשון: כְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶח הַשָּׁמֶשׁ. מושב בני ישראל נמתח ממזרח השמש ועד מבואו¹ ובשני קטבים אלו פותח הפרק ומסיים.

אלא שכאן אנו עומדים בפני דבר פלא. שמו של 'משה' נזכר רק בשליש הראשון ובאחרון, ואילו מהציווי לשוטרים - חלקו האמצעי של הפרק - הוא נעדר. נראה כי הדבר רומז לכך שעל אף היות יהושע משרתו הנאמן של משה, יש בהנהגתו גם צד של חידוש. ואכן, החידוש הראשון והבולט במעשי יהושע הוא ציווי השוטרים להכין צידה. ה' לא ציווהו על כך. ובאמת, כפי שביארנו לעיל, בהכנת הצידה יהושע מוביל מהלך מקביל להיעדר הכנת הצידה ביציאת מצרים. המהלך ביציאה היה באתערותא דלעילא ומבלי הכנה מספקת מצידם, ואילו המהלך החדש של יהושע הוא כניסה לארץ עם הכנה נאותה ובאתערותא דלתתא. מתאים אפוא שבהוראה זו הוא יופיע לבדו ושם רבו לא יוזכר.

הערה זו מתחזקת לאור הקבלת פרקנו לפסוק שנאמר בסיום התורה: וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מֵלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי סִמָּךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו - וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. בחלקו הראשון של הפסוק הוא מתאר שיהושע נסמך, ולכך מקביל השליש הראשון של פרקנו; ובחלקו האחרון הוא מתאר את שמיעת בני ישראל ליהושע ואת קבלת הנהגתו על ידם, וכנגדו ניצב השליש המסיים של פרקנו. מה שלא נזכר בפסוק שם הוא ציווי השוטרים, והטעם פשוט - לפי שהתורה חותמת בכך שלמשה יהיה המשך, ואין סיבה שהיא תתאר את חידושי יהושע שבהם הוא אינו ממשיך.

ואכן, הסכמת העם לציווי הכנת הצידה בולטת בהיעדרה. היעדר זה ניכר במיוחד בהשוואה ללשונות ההסכמה המופלגים של בני גד ובני ראובן. אין זאת אלא משום

1 לאמור ממזרח השמש עד מבואו מהולל שם ה' על ידי ישראל ומשם הוא נקרא אל העמים.

להתהלך - יהושע

שעיקר קבלת ההנהגה מכוון לכך שיהושע הוא ממשיכו של משה, והדבר מודגש במבנה הכיאסטי הפנימי של מענה העם:

וַיַּעֲנוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְאֵל כָּל אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ נִלְחֶה:
כָּכָל אֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ אֶל מֹשֶׁה בֶּן נִשְׁמַע אֵלָיו רַק יְהִי ה' אֱלֹהֵיהֶם עִמָּה כְּאֲשֶׁר
הָיָה עִם מֹשֶׁה:
כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִמְרֶה אֶת פִּיהוּ וְלֹא יִשְׁמַע אֶת דְּבָרֶיהָ לְכָל אֲשֶׁר תִּצְוֶנוּ יוֹמָת רַק חֹזֵק
וְאַמִּץ

הפסוק הראשון והאחרון עוסקים בקבלת המינוי וההנהגה, ואילו האמצעי מבהיר שבלב קבלת ההנהגה עומדת עובדת היות יהושע ממשיכו של משה: כָּכָל אֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ אֶל מֹשֶׁה בֶּן נִשְׁמַע אֵלָיו, והיא אף מותנית בכך שהוא אכן ימשיך אותו כראוי: רַק יְהִי ה' אֱלֹהֵיהֶם עִמָּה כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם מֹשֶׁה.

מבנה העומק

החלוקה שהצגנו נכונה ללא ספק, אך בהתבוננות נוספת ניתן לזהות בפרק מבנה עומק שונה במקצת. בשליש האחרון כללנו את כל פרשת בני גד ובני ראובן, אך אם נאמר שהשליש האחרון עוסק בתשובת ישראל וקבלת ההנהגה מצידם, אין סיבה לכלול בכך את הפסוקים שבהם מצווה יהושע את בני גד ובני ראובן. את אלו יש לצרף לשליש השני ולהסמיכם לציווי השוטרים. מנקודת מבט זו הפרק נחלק באופן הבא:

א. ה' ממנה את יהושע (פסוקים א-ט)

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד ה' וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר.
מֹשֶׁה עֶבְדִּי מָת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. כָּל מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כִּי רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּנוּ
כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל מֹשֶׁה. מִהַמִּדְבָּר וְהַלְבָנוֹן הַזֶּה וְעַד הַנֶּהָר הַגָּדוֹל נָהָר פְּרַת כָּל
אֶרֶץ חֲתִיתִים וְעַד הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יְהִי גְבוּלְכֶם. לֹא יִתְּצֵב אִישׁ לִפְנֵיהֶם
כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם כְּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּה לֹא אֲרַפֶּה וְלֹא אֶעְזֹבָה. חֹזֵק וְאַמִּץ
כִּי אַתָּה תִּנְחִיל אֶת הָעָם הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם. רַק
חֹזֵק וְאַמִּץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבְדִּי אֶל תִּסּוֹר מִמֶּנּוּ
יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁכַּח לְכָל אֲשֶׁר תִּלְחֶה. לֹא יִמּוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ
וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַכְּתוּב בּוֹ כִּי אֲזַתְּצִיחַ אֶת דְּרָכֶךָ
וְאֲזַתְּשַׁכֵּל. הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֹזֵק וְאַמִּץ אֶל תַּעֲרֹץ וְאֶל תַּחַת כִּי עִמָּה ה' אֱלֹהֶיהָ בְּכָל
אֲשֶׁר תִּלְחֶה.

ב. יהושע מצווה כמנהיג את בני ישראל - את השוטרים ואת בני גד ובני ראובן
(פסוקים י-טו)

- וַיֵּצֵאוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת שְׁטָרֵי הָעָם לֵאמֹר. עָבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת הָעָם לֵאמֹר
הִכִּינוּ לָכֶם צִידָה כִּי בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבֹא
לָרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לָרֶשֶׁתָּהּ.
- וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגָּדִי וְלַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר. זָכוֹר אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר
צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד ה' לֵאמֹר ה' אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת הָאָרֶץ
הַזֹּאת. נְשִׁיכֶם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן
וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אַחֲיֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעֲזַרְתֶּם אוֹתָם. עַד אֲשֶׁר
יָנִיחַ ה' לְאַחֲיֵיכֶם כָּכֶם וַיֵּרְשׁוּ גַם הֵמָּה אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם
וְשִׁבְתֶּם לָאָרֶץ יִרְשְׁתֶּם וַיֵּרְשְׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד ה' בְּעֶבֶר
הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶח הַשָּׁמֶשׁ.

ג. בני ישראל מקבלים את מינוי יהושע (פסוקים יז-יח)

וַיַּעֲנוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְנִלְכָּל כָּל אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ בָּנוּ. כָּל
אֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ אֶל מֹשֶׁה כֹּן נִשְׁמַע אֵלֶיךָ רַק יִהְיֶה ה' אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם
מֹשֶׁה. כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִמְרָה אֶת פִּיהוּ וְלֹא יִשְׁמַע אֶת דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר תִּצְוֶנוּ יוֹמָת
רַק חֵזֶק וְאַמִּץ.

למבנה זה יש משמעות חדשה, שכן אם נכלול את ציווי בני גד ובני ראובן יחד עם ציווי
השוטרים, ימצא ששמו של משה מברח מן הקצה אל הקצה את כל חלקי הפרק. הרי
משה נזכר ג' פעמים בציווי בני גד ובני ראובן, ואם זו יחידה אחת עם ציווי השוטרים,
נמצא שכל הפרק עוסק בהיות יהושע ממשיכו של משה, הדבר מופיע הן באזהרת ה':
לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד־י, הן באזהרת יהושע את העם: זָכוֹר אֶת
הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה, והן בקבלת ההנהגה על ידיהם: כָּל אֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ אֶל מֹשֶׁה
כֹּן נִשְׁמַע אֵלֶיךָ.

הפרק עצמו רומז לכך שניתן לקרוא אותו גם במבנה העומק. ניווכח בכך אם נעקוב
אחר המילה 'יהושע' והמילה 'לאמור' בפרק:

- וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר.
- וַיֵּצֵאוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת שְׁטָרֵי הָעָם לֵאמֹר.
- וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגָּדִי וְלַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר.
- וַיַּעֲנוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר.

הרי לנו ארבעה נאומים הקשורים ליהושע - נאום ה'; נאום יהושע לשוטרים; נאום יהושע לבני גד ובני ראובן; ונאום תשובה שלהם ליהושע. לפי הצעת מבנה הפשט, השליש השלישי מתחיל בפרשת בני גד ובני ראובן, אך הנביא מציב באמצעה פתיחה נוספת 'ויענו את יהושע לאמור' ובכך מאפשר את קריאת מבנה העומק. בנוסף כדאי לשים לב שדברי יהושע לבני גד ולבני ראובן לא נפתח בהכרזה חדשה: 'ויצו יהושע את הראובני והגדי לאמר' כפי שנאמר בראש ציווי השוטרים, אלא במילים הרומזות על המשכיות: 'וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדִי וְלַחֲצִי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר, גַּם לָשׁוֹן זֶה מִכּוֹוֹנֹת אוֹתָנוּ לִכְךָ שֵׁנָאֻם זֶה נִסְפַּח לְקוֹדְמוֹ, וְכַהֲצַעַת מִבְּנֵה הָעוֹמֵק.

שני המבנים משלימים זה את זה. הראשון, הפשוט, מבליט את ציווי השוטרים כמקום שבו יהושע מממש את הנהגתו העצמאית המחדשת מעבר למשה. ואילו מבנה העומק מלמד כי יהושע לא יחדש הנהגה נפרדת כמו הנהגת דוד או שמואל שמנהיגים במהלך חדש ומובדל לחלוטין. בסופו של דבר הנהגת יהושע כלולה כולה תחת הכותרת של הנהגת משה, גם אם יש הבדלים מסוימים ביניהם.

אזכורי המלחמה ההולכים וגוברים לאורך הפרק

לסיום נציין כי בין שלושת החלקים ניתן לזהות מבנה של התקדמות ביחס לאזכורי המלחמה הצפויה להם².

- בדברי ה' ליהושע נאמר: כָּל מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כִּף רִגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּתִיו. נאמרה לשון רכה של דריכת כף רגל, והמלחמה לא נזכרת במפורש.
- בהמשך, בדברי יהושע לשוטרים, נאמר: לְבֹא לְרִשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ. עדיין אין כאן משמעות של לחימה ממשית, אך המילה הורשה מתייחסת לכך ששיבתם תבוא חלף עמי כנען.
- ולבסוף, בדברי יהושע לבני ישראל, אנו כבר שומעים את קול רעמי המלחמה במילים: וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אֲחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל.

טעם הדבר יתבאר לפי מה שכבר הערנו: עם ישראל אינם נכנסים לארץ כממונים על הענשת העמים החוטאים. דבר זה הוא מתפקידו של ה'. הוא פוקד את העמים על עוונם. בני ישראל מופקדים רק לנחול את הארץ. אמנם הם עומדים להילחם ביושבי הארץ, אך מצידם תכלית המלחמה אינה השמדה אלא היא אמצעי בעלמא כדי לנחול את ארץ

2 בחלוקה זו אנו הולכים על פי מבנה הפשט.

ירושתם. יתר על כן, המלחמה כולה היא עניין שבדיעבד. יהושע, כמבואר בירושלמי, הקדים למלחמה שליחת אגרות ונתן לעמי כנען את האפשרות לברוח או להשלים. כל זאת הזכרנו במקומו, ועתה בעמדנו בסיום הפרק נוכל לראות כיצד מבנה הפרק מדגיש זאת היטב. בראש הפרק הקפיד הנביא לתאר את כניסתם לארץ בלשון 'מדרך כף רגל', כשהשמדה אינה מופיעה כלל. להורות ששורש המגמה הוא להציב את כף רגלם על הארץ למנוחה ונחלה. רק בהמשך, עם ההתקדמות המעשית לקראת הכניסה, נזכרת בהדרגה הלחימה הצפויה, ומכך אנו למדים הן שהמלחמה היא אמצעי גרידא ולא מטרה כשלעצמה, והן שמבחינת ישראל היא כלל לא רצויה, ואם היה מתאפשר, היו משלימים³.

3 ובהמשך הספר, בהתאם להתקדמות עם ישראל לקראת הכיבוש המעשי, נראה במקביל גם התקדמות נוספת בסולם אזכור השמדת העמים.

פרויקט כתיבת שיעורי הנביאים
בהשתדלות ידידנו היקר, צורבא מרבנן

הרה"ח ר' **יואל לפקוביץ** שליט"א

רב פעלים לתורה ולתעודה
מעמודי התווך ומיוזמיה של החבורה
המתכנסת מדי שבוע ללימוד נ"ך

זכות התורה תעמוד לו ולכל בני ביתו
לאורך ימים ושנות חיים
ויזכה לראות בנים ובני בנים
עוסקים בתורה ובמצוות

לתגובות הערות,
ולהצטרפות לרשימת תפוצה לקבלת העלון
ומאמרים שבועיים:
shiurimholzman@gmail.com
052-761-5923

נערך על ידי: הרב דב קינרייך
עיצוב ועימוד: ארי' יארמיש